

Załącznik nr 2
do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego

dr Karol Dobrzeniecki
Katedra Teorii Prawa i Państwa
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Mikołaja Kopernika

AUTOREFERAT

przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych

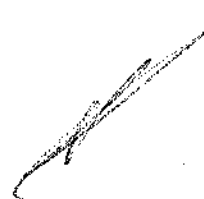
- **Imię i nazwisko:**

KAROL DOBRZENIECKI

- **Posiadane dyplomy i stopnie naukowe:**

- 2003 – magister prawa – Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 13 czerwca 2003 r.
- 2004 – dyplom ukończenia studiów specjalnych w zakresie studiów europejskich na Wydziale Prawa i Administracji oraz Centrum Studiów Europejskich Uniwersytetu Mikołaja Kopernika im. Jeana Monneta, 5 listopada 2004 r.
- 2007 – doktor nauk prawnych uzyskany na mocy Uchwały Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika z 20 XI 2007 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Lex informatica. Filozoficznoprawne aspekty regulacji Internetu*. (promotor: prof. dr hab. Lech Morawski; recenzenci: prof. dr hab. M. Zirk-Sadowski, dr hab. Andrzej Adamski, profesor Uniwersytetu Mikołaja Kopernika).
- 2014 – magister historii sztuki – Wydział Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, 5 listopada 2014 r.

- **Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych:**

Od 1 października 2003 – asystent w Katedrze Teorii Prawa i Państwa Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Od 1 lutego 2008 – adiunkt w Katedrze Teorii Prawa i Państwa Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

- **Wskazanie osiągnięcia o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311):**
- **tytuł osiągnięcia naukowego:**

Prawo wobec sytuacji nadzwyczajnej. Między legalizmem a koniecznością.

- **autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa, recenzenci wydawniczy:**

Karol Dobrzeniecki, *Prawo wobec sytuacji nadzwyczajnej. Między legalizmem a koniecznością*, Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności „Dom Organizatora”, Toruń 2018, ISBN: 978-83-7285-844-3, ss 381 .

Recenzenci wydawniczy: prof. dr hab. Jerzy Zajadło, Uniwersytet Gdański, dr hab. Krzysztof Prokop, profesor Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach

- **omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania:**

Cel, tezy i założenia pracy

Przedstawiana monografia z zakresu filozofii prawa dotyczy problemu legitymizacji działań władzy publicznej podejmowanych w obliczu zagrożenia, którego skala oraz szybkość eskalacji pozwala na stwierdzenie wystąpienia sytuacji nadzwyczajnej (*public emergency*). Praca ma odpowiedzieć na pytanie czy aktywność podejmowana w celu jej opanowania powinna zawsze znajdować podstawę w prawie pozytywnym, czy, przynajmniej w niektórych

przypadkach, może opierać się na sytuacyjnej konieczności? Dogmatyczne nauki prawne nie dostarczają pełnej odpowiedzi na to pytanie. Traktują one zjawisko *public emergency* przede wszystkim jako tło dla analiz norm prawa pozytywnego. Niniejsza praca ma wyjaśnić, w jaki sposób reakcja organów państwa na sytuację nadzwyczajną wpisuje się w określoną filozofię prawa, warunkującą procesy jego tworzenia, stosowania i obowiązywania. Autor porusza szereg kwestii o charakterze metaprawnym. Szczególnym zagrożeniem publicznym towarzyszyć mogą kontrowersyjne działania legislacyjne, jak również rozwój aktywizmu sędziowskiego – stanowiącego wyraz współdziałania wymiaru sprawiedliwości z władzą wykonawczą lub, przeciwnie, zmierzającego do zapobieżenia nadużyciom tej władzy w szczególnych okolicznościach. Zmianie ulega sposób argumentacji prawniczej i metody wykładni. Zwiększa się skala występowania tzw. zdarzeń granicznych, które filozofia prawa zna i rozpatruje pod nazwą trudnych przypadków. Celem prezentowanej pracy jest wypełnienie dostrzegalnej luki we współczesnej filozofii prawa w tym zakresie.

Drugim celem pracy jest zaprezentowanie idei *necessitas*. Liczne odwołania do konieczności występowały na gruncie filozofii praktycznej już od czasów starożytnych, a ich przejawem były koncepcje prawa konieczności i stanu konieczności. Służyły one legitymizacji lub usprawiedliwianiu działań podejmowanych przez podmioty publiczne i prywatne poza literą prawa w momentach zagrożenia. Celem pracy jest także prześledzenie kierunków instytucjonalizacji konieczności w prawie pozytywnym, gdzie przyjmuje ona różne kształty i funkcje, niekiedy odległe od pierwotnych założeń. Filozoficznoprawne aspekty konieczności państwowej i prawa konieczności nie były dotąd, poza wyjątkami, przedmiotem zainteresowania polskiej nauki prawa.

Odpowiednio do wskazanych celów pracy, kształtują się podjęte w niej problemy badawcze. Analiza legalistycznego podejścia do sytuacji nadzwyczajnych obejmuje kwestie prawne wynikające z przyjętego na gruncie liberalnego konstytucjonalizmu stosunku do ekstreordynaryjności, paradoksów, które się z tym wiążą i prób ich przewyciężenia. Charakterystyczne dla tego nurtu jest występowanie ustawowych i konstytucyjnych stanów nadzwyczajnych. Drugi zespół zagadnień dotyczy przypadków, w których odparcie niebezpieczeństwa publicznego dokonywane jest w próżni prawnej lub jako działanie *contra legem*. Wobec braku „scenariusza” normatywnego, dysponenti środków władczych poszukują legitymizacji dla takich aktów w różnie interpretowanych koncepcjach konieczności. Dociekanie istoty konieczności obejmuje m.in. kwestię tego, czy stanowi ona jedynie okoliczność wyłączającą bezprawność aktu, czy może raczej swoiste uprawnienie do działania. Jeżeli przejąć tę drugą ewentualność, wyjaśnienia wymagają źródła jego

normatywności – czy jest nim prawo naturalne, pierwotna pełnia władzy suwerennej, czy może jedno z tzw. praw fundamentalnych państwa (według popularnej w przeszłości teorii rozwijanej na gruncie prawa narodów).

Istotnym założeniem pracy jest uznanie, że stan nadzwyczajny, jako efekt jurydyzacji sytuacji nadzwyczajnej, nie wyczerpuje pełnego zakresu metaprawnych problemów związanych z taką sytuacją. Procesy prawodawcze jej towarzyszące powinny stać się przedmiotem refleksji z perspektywy analitycznej, normatywnej i empirycznej. Przypadek *public emergency*, w przyjętym w pracy znaczeniu, może wystąpić niezależnie od tego, czy dokonano jego instytucjonalizacji (czy zaistniał w sposób konwencjonalny) poprzez jakikolwiek akt wywołujący skutki prawne. W tym sensie jest to pojęcie niezależne od stanu nadzwyczajnego jako stanu prawnego. To doprecyzowanie i rozróżnienie otwiera drogę do refleksji wykraczającej poza formalno-dogmatyczną analizę uregulowań konstytucyjnych i ustawowych dotyczących stanów nadzwyczajnych. Do takich zagadnień zaliczyć można problem zawieszenia porządku prawnego w obliczu zagrożenia i tzw. prawo konieczności jako podstawę do działania w szczególnych warunkach, w obliczu braku regulacji pozytywnej. Innym zjawiskiem jest przenikanie elementów prawa stanu nadzwyczajnego do „zwykłego” prawa, powodujące stopniowe zacieranie się granicy pomiędzy sytuacją nadzwyczajną a sytuacją normalną. W poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie, czy prawo może posłużyć jako instrument kontrolowania sytuacji nadzwyczajnej, nie bez znaczenia pozostają kwestie sterowania infrastrukturalnego jako uzupełnienia lub wręcz alternatywy dla regulacji behawioralnej.

W pracy zostały sformułowane następujące tezy. Autor uznaje, że sytuacja nadzwyczajna stanowi szczególny test dla państwa opierającego się na zasadach liberalnego konstytucjonalizmu. Jego wynik będzie miał istotny wpływ na kształt zasady rządów prawa. W wymiarze filozoficznoprawnym niezbędne jest rozstrzygnięcie sporu między normatywizmem a decyzyzmem oraz wypracowanie metod oceny konstytucyjności środków kontroli społecznej w ramach sterowania infrastrukturalnego.

Układ i treść pracy

W pierwszym rozdziale przedstawiona została siatka pojęciowa znajdująca zastosowanie do analitycznego opisu różnych aspektów relacji prawa i sytuacji nadzwyczajnej, oznaczania poszczególnych przejawów ich współobecności i współzależności. Wprowadzono rozróżnienie pojęciowe na: źródło zagrożenia, sytuację społeczną wywołaną przez to

zagrożenie, szczególnie stan prawny związany z sytuacją nadzwyczajną, szczególne uprawnienia władzy publicznej oraz środki faktycznie przez nią stosowane w sytuacji nadzwyczajnej. Użyte w pracy wyrażenie „sytuacja nadzwyczajna” nie jest nacechowane wartościująco i ma charakter techniczny. Nie zostało zaczerpnięte wprost z języka prawnego. Można przy jego użyciu przybliżyć różne tradycje filozoficzne, bez wikłania się w typowe dla nich semantyczne zależności. Ponadto, nie istnieje ugruntowane znaczenie tego terminu w ramach definicji doktrynalnych. Wszystko to sprawia, że pojęcie „sytuacja nadzwyczajna” jest na tyle plastyczne, iż posiada istotny potencjał do wykorzystania go w analizie teoretycznej.

Drugi rozdział zawiera przegląd historycznych koncepcji polityczno-prawnych odnoszących się do opisywanego w pracy fenomenu. Zagadnienia związane z prawnym, czy szerzej, z normatywnym kontekstem sytuacji nadzwyczajnej były podejmowane przez filozofów, poczynając od czasów antycznych, poprzez średniowiecze i nowożytność. Cyklicznie powracała w tych rozważaniach kwestia złożoności relacji prawa i polityki w sytuacji odmiennej niż normalna, wywołanej przez zagrożenie dla podstawowych wartości indywidualnych i wspólnotowych. Podejmowano również temat szczególnego trybu i podstaw działania władzy w takich okolicznościach. Dokonany w pracy dobór poglądów i teorii podyktowany został przede wszystkim ich znaczeniem dla współczesnych debat filozoficznych. Uwaga została skoncentrowana na doktrynach, które do czasów współczesnych są parafrazowane, reinterpretowane lub poddawane krytyce, czym potwierdzają swoją aktualność i żywotność.

Analiza historyczna stanowi tło dla przedstawienia, w kolejnym rozdziale, założeń liberalnego konstytucjonalizmu, określającego współczesny model podstawowej organizacji państwa i jego relacji względem obywateli, w szczególności w państwach zachodnich. Wraz z rozwojem koncepcji rządów prawa wykształcona została formuła konstytucjonalizacji i jurydyzacji sytuacji nadzwyczajnej. W ten sposób narodziła się koncepcja stanu nadzwyczajnego, czyli uregulowanego, zazwyczaj na poziomie konstytucji, szczególnego, czasowego reżimu prawnego, służącego oddaleniu niebezpieczeństwa publicznego z uwzględnieniem ochrony praw jednostki, zasady proporcjonalności i legalizmu. Rozważania zawarte w tym rozdziale są zakorzenione w doświadczeniu państw i społeczności międzynarodowej, w ramach którego wypracowano liberalno-demokratyczny kompromis między zasadą rządów prawa, demokracji i ochrony praw człowieka a potrzebą obrony państwa przed nadzwyczajnymi zagrożeniami.

Rozdział czwarty dotyczy konfrontacji zasad prawa stanów nadzwyczajnych wykształconych na gruncie liberalnego konstytucjonalizmu z rzeczywistością wojny z terroryzmem. W obszarze myśli prawnej wojna ta przyniosła różne projekty reinterpretacji dotychczasowej formuły traktowania sytuacji nadzwyczajnych. Autor przedstawił podstawowe założenia trzech koncepcji: absolutyzmu konstytucyjnego, modeli adaptacyjnych i wizji permanentnego stanu nadzwyczajnego ze wskazaniem, iż rozwój cywilizacji technicznej otwiera nowe możliwości użycia środków pozanormatywnych dla opanowywania sytuacji nadzwyczajnych.

Tematem piątego i szóstego rozdziału są idee, zjawiska i instytucje, których punktem wspólnym jest nawiązanie do kategorii „konieczności” w związku z problematyką sytuacji nadzwyczajnych. Wskazano na wielość kontekstów historycznych, religijnych i politycznych, w których kształtowały się wskazane koncepcje, a także na to, jak ewoluowały w czasie. Materializacja idei konieczności w prawie pozytywnym następowała na zasadzie zapożyczeń i analogii między prawem kanonicznym i prawem cywilnym, prawem krajowym a prawem międzynarodowym. Instytucje odwołujące się do konieczności uzyskiwały odmienne kształty i zastosowania w ramach poszczególnych gałęzi prawa. Kluczowy dla tematu pracy stan konieczności państwowej polega na tym, że poza postanowieniami konstytucji lub wbrew jej postanowieniom, w skrajnym i nieprzewidzianym przypadku, jakkolwiek organ państwowy, który dysponuje siłą potrzebną do działania, występuje w tym celu, aby uratować państwo i czynić to, czego wymaga położenie.

W większości współczesnych systemów prawnych prawo konieczności państwowej jest, co najwyżej, prawem *sui generis*, prawem niepisany, pozakonstytucyjnym i pozaustawowym. Mimo to, pytanie o status konieczności ma rację bytu w każdym systemie i porządku prawnym. Nie sposób bowiem nigdy wykluczyć zaistnienia nadzwyczajnych i nieprzewidzianych przez ustrojodawcę okoliczności. Dynamika rozwoju wypadków niekiedy uniemożliwia usunięcie luki prawnej metodami konwencjonalnymi. Wówczas podmioty prawa stają przed dylematem, czy działać zgodnie z literą prawa stanowionego, czy też działać przede wszystkim na rzecz najbardziej istotnych dóbr i interesów, które to prawo ma chronić. Uzasadnianie względami konieczności działań podmiotów publicznych wobec nadzwyczajnych zagrożeń jest praktyką szczególnie kontrowersyjną z punktu widzenia zasady rządów prawa. Stanowi jaskrawe odejście od doktryny legalizmu. Doktryna konieczności państwowej jest przeciwieństwem koncepcji kompleksowej i szczegółowej regulacji stanu nadzwyczajnego na poziomie konstytucyjnym i ustawowym. W pracy

przedstawiona zostaje propozycja teorii konieczności, która za punkt wyjścia bierze koncepcję obywatelskiego nieposłuszeństwa.

Konkluzje

Typowym dla współczesnego państwa liberalnego następstwem wystąpienia sytuacji nadzwyczajnej jest zastosowanie, przez powołane do tego organy, przewidzianych na taką okoliczność norm prawnych, ustanowionych w konstytucji lub ustawie. Obejmują one swoim zakresem różne zagrożenia publiczne i określają sposób planowego użycia aparatu państwowego dla uchylenia niebezpieczeństwa. W efekcie dochodzi do wykreowania stanu nadzwyczajnego, rozumianego jako ekstraordynaryjny i zarazem z założenia przejściowy stan prawny. Jego wprowadzenie następuje na drodze oficjalnej, po spełnieniu określonych warunków formalnych. Prawo ustala, jak zmienia się zwykły sposób funkcjonowania aparatu państwowego oraz układ relacji między obywatelami a państwem. W systemach prawnych przewidziane są różnorodne odmiany i typy stanów nadzwyczajnych w zależności od czasu trwania, powodów wprowadzenia oraz zasięgu terytorialnego poszczególnych zagrożeń. W drugiej połowie XX wieku dziedzina ta uległa internacjonalizacji. Dyskurs o stanach nadzwyczajnych i nadzwyczajnych trybach sprawowania władzy został przeformułowany poprzez zastosowanie w nim kategorii pochodzących z reżimów derogacyjnych poszczególnych międzynarodowych instrumentów ochrony praw człowieka. W ten sposób doszło do ukształtowania się swoistej prawnomiędzynarodowej konstytucji sytuacji nadzwyczajnych, która określa powszechnie przyjmowane standardy prawne w tym zakresie. Z drugiej strony, posłużenie się prawem jako środkiem służącym do opanowywania sytuacji nadzwyczajnej może powodować konsekwencje innego rodzaju. Rozległa jurydyzacja stosunków społecznych stanowiąca typowe następstwo wojen i innych poważnych kryzysów rodzi ryzyko niezauważalnego, stopniowego zacierania się granic między tym, co ordynaryjne, a tym, co ekstraordynaryjne.

W efekcie może dochodzić do przenikania rozwiązań prawnych, pierwotnie odnoszących się do nadzwyczajnych zagrożeń bezpieczeństwa, do ustawodawstwa obowiązującego w sytuacji normalnej. Wskutek jurydyzacji, państwo uzyskuje instrument zarządzania sytuacją nadzwyczajną – którego wykorzystanie może w skrajnym przypadku prowadzić do realizacji scenariusza „permanentnego stanu nadzwyczajnego”. Zjawiskiem typowym dla czasów najnowszych, zaobserwowanym w czasie wojny z terroryzmem, jest upowszechnianie się sterowania infrastrukturalnego. Panowanie polityczne wchodzi w

symbiozę z panowaniem technologicznym. Prawodawcy wykorzystują zaawansowaną technikę przetwarzania i transmisji danych do przezwyciężenia nieprzewidywalności i przypadkowości procesu historycznego i zapobiegania sytuacjom nadzwyczajnych poprzez poszerzanie zakresu i stopnia intensywności kontroli społecznej.

Syntezą zaprezentowanych w pracy rozważań nad fenomenem konieczności, ze szczególnym naciskiem na konieczność państwową, może być stwierdzenie, że jest ona dobrze znana tradycji, ale również, że współczesna kultura prawa nie jest w stanie w pełni się od niej uwolnić. W perspektywie historycznej nie sposób wykluczyć sytuacji, w której państwo, w tym państwo demokratyczne, znalazłszy się w położeniu skrajnym, sięgnie po ideę konieczności jako pierwotne źródło swoich uprawnień nadzwyczajnych. Zwykle przyjmuje się, że skutkiem zastosowania pozaustawowego prawa konieczności jest zawieszenie konstytucji i upoważnienie rządu do swobodnego działania, czy wręcz do podejmowania działań poza prawem pozytywnym. Przypadki występowania szczególnych zagrożeń są wówczas potraktowane przez rządzących jako wyjątki, które sytuują się poza porządkiem prawnym. Konieczności życia politycznego skłaniają ich do odstąpienia od zakazów prawnych, a niekiedy również moralnych. Analizowanie takich przypadków możliwe jest z pozycji metaprawnych, a ewentualne prawne usankcjonowanie tego rodzaju działań organów władzy może nastąpić *ex post*. Na ogół argumenty odwołujące się do *necessitas* służą do usprawiedliwienia odstępstwa od litery prawa w imię wyższych wartości, w warunkach poważnego konfliktu dóbr prawnych. Charakter tego odstępstwa bywa różny w zależności od płaszczyzny, na której występuje. Prawo skrajnie niesprawiedliwe nie może być przestrzegane z uwagi na konieczność moralną. Innym rodzajowo przypadkiem jest odstępstwo spowodowane sytuacyjną niemożnością zastosowania prawa, nagłym brakiem czasu, nieracjonalnością prawnych rozwiązań w sytuacji nadzwyczajnej. Wyłączenie normalnego działania norm prawnych może zachodzić w związku z wystąpieniem skrajnego zagrożenia podstawowych dóbr danego porządku prawnego. Mimo istotnych różnic dzielących poszczególne koncepcje konieczności, ich punktem wspólnym jest zaistnienie sytuacji krytycznej: gdy od decyzji podjętej w danej sprawie zależy przetrwanie lub unicestwienie najwyższego dobra. Znaczenie praktyczne argumentu z konieczności zostało współcześnie istotnie zredukowane. *Necessitas* przestała pełnić rolę samodzielnego źródła normatywności, stając się zaleźnym od prawa stanowionego terminem wartościującym lub przesłanką zastosowania normy prawnej.

- **Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo – badawczych:**

Uwagi wstępne

Szczegółowy wykaz moich publikacji zawiera załącznik nr 4 do wniosku habilitacyjnego. Dorobek ten, w części przypadającej po obronie doktoratu, oprócz monografii stanowiącej podstawę przewodu habilitacyjnego, obejmuje autorstwo innej monografii (*Lex informatica*, Toruń 2008, ss. 281) oraz współautorstwo dwóch kolejnych (*Reprywatyzacja. Problemy tworzenia i stosowania prawa*, K. Dobrzeńiecki, M. Romanowski, Warszawa 2015, ss. 225, udział własny 50 %; *Logiczne zagadnienia prawoznawstwa*, T. Bekrycht, M. Korycka-Zirk, K. Dobrzeńiecki, Warszawa 2010, ss. 195, udział własny 15 %), a także współautorstwo dwóch podręczników, autorstwo 30 artykułów (z czego 20 stanowi rozdziały w książkach). Łącznie to 35 publikacji, w tym siedem publikacji w j. angielskim. Oprócz tego jestem także autorem 8 haseł encyklopedycznych, a także kilku opracowań o charakterze popularyzatorskim. Byłem również współredaktorem pracy zbiorowej (*Pluralizm prawny: tradycja, transformacje, wyzwania*, red. D. Bunikowski, K. Dobrzeńiecki, Toruń 2009, ss. 510.) oraz pracy (*Prawo naturalne wobec wyzwań współczesności*, Toruń 2018, ss. 150). Przywołane w wykazie artykuły zostały opublikowane w recenzowanych czasopismach naukowych (*Comparative Law Review*, *Forum Prawnicze*, *Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna*, *Prawo i Więź*, *Santander Art and Culture Law Review*, *Teologia i Człowiek*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, *Kultura i Edukacja*, *Ratio Juris*).

Dorobek przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora obejmował autorstwo jednej monografii (*Prawo a etos cyberprzestrzeni*, Toruń 2004, ss. 127) i 10 artykułów.

Problematyka filozofii prawa sytuacji nadzwyczajnych stanowiła w latach 2013-2018 główny obszar moich badań naukowych. Pierwsze nawiązania do tego tematu pojawiły się już w roku 2008, w kontekście wystąpienia poświęconego filozofii prawa Carla Schmitta na XVIII Ogólnopolskim Zjeździe Katedr Teorii i Filozofii Prawa (*Dyskrecjonalność w prawie*, 22-24 września 2008 r.). Jego pokłosiem był artykuł pt. "Każda forma porządku zrodzona jest przez decyzję": krytyka normatywizmu w pismach Carla Schmitta (w: *Dyskrecjonalność w prawie*, red. W. Staśkiewicz, T. Stawecki, LexisNexis, Warszawa 2010, s. 501-509).

Zainteresowanie decyzyzmem jako doktryną historyczną znalazło rozwinięcie w postaci badań nad kształtowaniem się współczesnej myśli prawnej towarzyszącej prowadzeniu wojny z terroryzmem. Rezultaty badań w tym zakresie były prezentowane na

konferencjach ogólnopolskich i międzynarodowych oraz w formie publikacji (*Wojna z terroryzmem a filozofia prawa. Uwagi na marginesie wydarzeń po 11 września 2001 r.*, „Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna”, red. T. Bekrycht, 2013, t.2, nr 2, s. 244 – 255; *Nadzwyczajne zagrożenia publiczne a praworządność: koncepcje filozoficznoprawne i praktyka w XXI wieku*, w: *Filozoficzne i teoretyczne zagadnienia demokratycznego państwa prawa*, red. M. Andruszkiewicz, A. Breczko, S. Oliwniak, Temida 2, Białystok, 2015, s. 45-55; *Filozofia prawa a stany nadzwyczajne: zarys problematyki*, w: *Stan nadzwyczajny: analizy z perspektywy nauk politycznych i prawnych*, red. J. Markiewicz-Stanny, P. Łukomski, Zielona Góra 2015, s. 13-23). W ostatnim czasie podjąłem badania nad stosunkiem liberalizmu do legalizmu w świetle koncepcji prerogatyw rządowych zaproponowanej przez Johna Locke’a (*„Według własnego uznania, dla dobra publicznego, poza nakazami prawa...”*: ślady Locke’ańskiej koncepcji prerogatywy w kulturze politycznej USA, „Kultura i Edukacja” 2018, nr 1 (119), s. 29-40).

Poza obszarem badań, którego zwieńczeniem jest zaprezentowana w postępowaniu monografia – na wskazanie zasługują osiągnięcia naukowo-badawcze w innych obszarach:

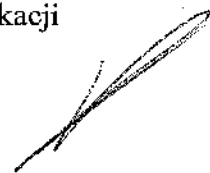
- Filozoficznoprawne aspekty społeczeństwa informacyjnego
- Reprywatyzacja po roku 1989 w świetle zasad sprawiedliwości tranzytywnej
- Pluralizm prawny. Globalizacja. Transformacje prawa międzynarodowego

Filozoficznoprawne aspekty społeczeństwa informacyjnego

Pierwszym obszarem badawczym, w którym jestem aktywny nieprzerwanie od początku mojej pracy naukowej do chwili obecnej jest problematyka filozoficznoprawnych aspektów funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego. Zagadnieniu temu była poświęcona pierwsza napisana przeze mnie monografia (*Prawo a etos cyberprzestrzeni*, Toruń 2004, s. 127). Rozwinięcie tych analiz stanowiła kolejna rozprawa, będąca podstawą uzyskania stopnia doktora nauk prawnych. Jej zmodyfikowana i rozszerzona wersja ukazała się w postaci książki pt. *Lex informatica* (Toruń 2008, ss. 281). Podjąłem w niej próbę spojrzenia na rewolucję informacyjną końca XX wieku analogicznie do tego jak Kant analizował rewolucję francuską, stawiając pytanie o to, czym dla refleksji filozoficznej jest aktualny sens teraźniejszości i jak kształtuje się „*ontologia aktualności*”. Praca miała na celu odnalezienie sensu przewrotu informatycznego, w kontekście relacji pomiędzy prawem, innymi modalnościami kontroli ludzkich zachowań i przeobrażeniami w zakresie technologii. W ten sposób *prima facie* „niefilozoficzny” temat „regulacji Internetu” został poddany problematyzacji jako element

współtworzący określoną teraźniejszość. W pracy przedmiotem refleksji została uczyniona aktualność końca wieku widziana z dwóch perspektyw krytycznych wytyczonych przez Michela Foucaulta i Jürgena Habermasa, z uwzględnieniem, w szczególności, sposobu postrzegania przez nich znaczenia techniki. Ich zantagonizowane wizje posłużyły mi jako filozoficznoprawne ramy dla ukazania problemu regulacji w dobie informacjonalizmu. „Dyskurs” i „Panoptikon” zostały wskazane w pracy jako dwa ekstrema, między którymi następuje regulacja i kontrola społeczeństwa informacyjnego. Do wątku tego powróciłem w artykule pt. *Janus-faced view of electronic governance - between Foucault and Habermas* (w: *Legal informatics and e-governance as tools for the knowledge society*, red. E. Schweighofer, Saragossa 2008, s. 25-42). We wskazanym obszarze przedmiotem mojego zainteresowania były zarówno klasyczne problemy filozofii prawa, jak i zagadnienia zwykle podejmowane przez socjologię prawa i wątki dotyczące praw podmiotowych, prawa konstytucyjnego i polityki konstytucyjnej. Podstawowe problemy filozoficzne zostały poruszone w publikacjach: *Informacja jako wartość prawna: analiza krytyczna*, „Prawo i Wiąż” 2014, r. 3, nr 4, s. 68-76; *Post-prawda jako zagrożenie dla podstaw etycznych społeczeństwa informacyjnego*, w: *Internet. Strategie bezpieczeństwa*, red. G. Szpor, A. Gryszczyńska, Warszawa 2017, s. 175-184; *Kwestia faktycznego obowiązywania prawa i możliwości rozwoju wielu zróżnicowanych porządków normatywnych w kontekście przemian kultury materialnej i powstania społeczeństwa informacyjnego została poruszona w tekstach: Autonomiczne prawo cyberprzestrzeni: mit czy rzeczywistość?*, w: *System prawny a porządek prawny*, red. O. Bogucki, S. Czepita, Szczecin 2008, s. 315-324; *Czy w Internecie panuje pluralizm prawny*, w: *Pluralizm prawny: tradycja, transformacje, wyzwania*, red. D. Bunikowski, K. Dobrzeniecki, Toruń 2009, s. 451-464. W związku z udziałem w charakterze eksperta w projekcie „Model regulacji jawności i jej ograniczeń w demokratycznym państwie prawnym” podjąłem wątki związane prawem dostępu do informacji i prawem do prywatności w kontekście rozwoju nowych technologii. Artykuły na ten temat to m.in.: *Konflikty wartości konstytucyjnych związane z funkcjonowaniem Internetu. Kазus przetwarzania danych w chmurze*, w: *Internet. Cloud computing. Przetwarzanie danych w chmurach*, red. G. Szpor, Warszawa 2013, s. 39 - 48; *Podstawy prawne ograniczeń jawności w USA*, w: *Jawność i jej ograniczenia*, Tom 6: *Struktura tajemnic*, red. A. Gryszczyńska, Warszawa 2014, s. 63-75; *Disclosure of sensitive national security information during civil litigation in Poland and in the United States*, „Comparative Law Review” 2015, t. 19, s. 77-97.

Wyniki swoich badań w tym zakresie omawiałem na konferencjach i seminariach naukowych w ramach projektów dotyczących zastosowania nowych technologii w edukacji

prawniczej, finansowanych przez Komisję Europejską – *Legal Informatics and Communication Technologies Project (LIACTES)*, *The Legal Framework for Information Society (LEFIS)*, *LAW&ICT Shared Virtual Campus* m.in. w Albarracin (Hiszpania), Wilnie, Belfaście, Oslo, Rejkiawiku, Istambule, Brukseli, Toruniu, Vaasa i Rovaniemi. Refleksją dotyczącą tych samych problemów dzieliłem się z uczestnikami cyklicznych konferencji *Ataki sieciowe* organizowanej na UMK w Toruniu, *Bezpieczeństwo w Internecie* na UKSW w Warszawie, na światowych kongresach IVR w Granadzie, Krakowie i Pekinie, na zjazdach Katedr Teorii i Filozofii Prawa oraz zjazdach Młodych Teoretyków i Filozofów Prawa.

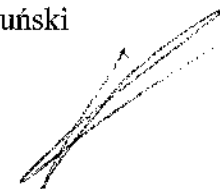
Reprywatyzacja po roku 1989 w świetle zasad sprawiedliwości tranzytywnej

Drugą, wyróżnioną tematycznie częścią mojego dorobku naukowego jest problematyka sprawiedliwości transformacyjnej, ze szczególnym wskazaniem na problemy tworzenia i stosowania prawa w związku z reprywatyzacją po 1989 r. Zagadnienie to wpisuje się w szerszą debatę dotyczącą kształtu i roli prawa w okresie transformacji od totalitaryzmu do systemu opartego na zasadach uznawanych powszechnie przez narody cywilizowane. Współcześnie kwestia majątkowa pojawia się na kanwie badań trzeciej fali demokracji pod koniec XX wieku. Rozliczenia z przeszłością mają z natury rzeczy ekstrordynaryjny charakter, ale jednocześnie stanowią wyraz dążenia do przywrócenia normalnych stosunków własnościowych i zapewnienia harmonijnego funkcjonowania wspólnoty państwowej w przyszłości. Przez reprywatyzację należy rozumieć proces zmierzający do zwrócenia dawnym właścicielom ich mienia, bądź też wypłacenia stosownych rekompensat, najczęściej opierający się na ustawie odwracającej lub kompensującej skutki wcześniej dokonanej nacjonalizacji. Pierwszy mój artykuł na ten temat przybliżał sytuację Rzeczypospolitej Polskiej na tle innych państw regionu – *Reprywatyzacja - problem nadal nierozwiązany*, „*Infos: zagadnienia społeczno-gospodarcze*” 2010, nr 6 (76), s. 1-4. Podjąłem również (współautor: M. Romanowski) kwestię tzw. reprywatyzacji sądowej w warunkach braku aktywności legislacyjnej ze strony państwa (*Aktualne problemy obowiązywania i stosowania dekretów PKWN*, „*Forum Prawnicze*” 2011, nr 6 (8), s. 43-59). Zwieńczenie tych badań stanowiła monografia pt. *Reprywatyzacja: problemy tworzenia i stosowania prawa*, (autorzy: K. Dobrzeńcki, M. Romanowski, Warszawa 2015, ss. 225). Książka stanowi syntezę rodzimych doświadczeń w obrębie restytucji mienia po upadku komunizmu. Reprywatyzacja w Polsce dokonywała się bez jednolitej regulacji ustawowej, głównie za sprawą orzecznictwa

sądów w zakresie wyznaczonym przez uznawane reguły wykładni systemowej i celowościowej. Restytucja mienia miała charakter sektorowy, w ramach szczątkowych rozwiązań szczegółowych, odnoszących się do przedmiotowo wąskich grup poszkodowanych. W ujęciu praktycznym do tematyki przekształceń własnościowych powróciłem w ramach opracowywania projektu stanowiska Sejmu RP w sprawie dotyczącej zakresu prawa do rekompensaty przysługującej za mienie zabużańskie przed Trybunałem Konstytucyjnym (*Ograniczenie możliwości uzyskania prawa do rekompensaty z tytułu pozostawienia nieruchomości poza obecnymi granicami RP wyłącznie do właścicieli lub ich spadkobierców będących obywatelami polskimi* (sygn. akt SK 1/17), „Zeszyty Prawnicze Biura Analiz Sejmowych” 2018, r. 14, nr 4, s. 228-249).

Pluralizm prawny. Globalizacja. Transformacje prawa międzynarodowego

Trzecia z wyodrębnionych części mojego dorobku obejmuje publikacje nawiązujące do problemu erozji suwerenności państwa w epoce ponowoczesnej. Umiejętności i zasoby niezbędne do sprawowania władzy ulegają rozproszeniu wśród podmiotów państwowych, niepaństwowych (społecznych) i ponadnarodowych (zarówno organizacji międzynarodowych jak i odradzających się państw typu imperialnego). W sferze zjawisk prawnych, skutkiem tego typu zmian są różnorodne zjawiska: pluralizm prawny, rozwój prawa transnarodowego, sektorowe prawa globalne czy tworzenie się zaczątków prawa międzymocarstwowego (*interimperial law*). Instytucjonalny wymiar prawa przestaje być ściśle zintegrowany (monocentryzm prawny). Hierarchia źródeł prawa, organów orzeczniczych i prawodawczych staje się niejednoznaczna (poli-centryzm). Ten wątek, w kontekście prawa unijnego, podjąłem w artykule pt. *Kwestia pluralizmu prawnego a proces integracji europejskiej*, w: *Koncepcje integracji w Europie w XX i XXI wieku. Tom 2. Prawo, stosunki międzynarodowe*. red. D. Bunikowski, R. Musiałkiewicz, Toruń 2008, s. 57-63. Wraz z zespołem autorów z kraju i z zagranicy rozwinąłem go w zredagowanej przeze mnie publikacji zbiorowej pt. *Pluralizm prawny: tradycja, transformacje, wyzwania*, red. D. Bunikowski, K. Dobrzeniecki, Toruń 2009, ss. 510. Dokonałem przekładu jednego z kluczowych artykułów zawartych w tej książce, autorstwa Nicholasa Barbera, pt. *Prawny pluralizm a Unia Europejska*, tłum. Dawid Bunikowski, Karol Dobrzeniecki, w: *Pluralizm prawny, op.cit.*, s. 207-244. Zagadnienia te były także przedmiotem dyskusji i seminariów naukowych z moim udziałem (zob. *Ewolucja koncepcji suwerenności w ujęciu prawnym i filozoficznym - zapis dyskusji*, uczestnicy: Balcerzak Michał, Bartyzel Jacek, Dobrzeniecki Karol, Jasudowicz Tadeusz, Kałduński

Marcin M., Morawski Lech, Sandorski Jan, Swinarski Christophe, „Studia Iuridica Toruniensia” 2011, t. 9, s. 253-292). Wieloznaczności wyrażenia „pluralizm prawny” poświęciłem artykuł pt. *Legal pluralisms*, w: *Philosophy of law in the Arctic*, red. D. Bunikowski, Rovaniemi 2016, s. 39-44.

Erozja suwerenności wpływa na zjawiska prawotwórcze występujące w skali globalnej. Zarys filozoficznoprawnego ujęcia tego procesu zawarłem w artykule pt. *Elementy prawnonaturalne w globalnych porządkach normatywnych nowego typu*, w: *Prawo naturalne - natura prawa*, red. P. Dardziński, F. Longchamps de Bérier, K. Szczucki, Warszawa 2011, s. 220-228. Dalszy rozwój prac badawczych w tym zakresie był możliwy dzięki przyjęciu funkcji wykonawcy w projekcie sfinansowanym w ramach grantu Narodowego Centrum Nauki *Theory and dogmatics in the process of globalization of law* nr 2013/08/M/H5/00345 realizowanym pod kierownictwem prof. dr hab. Cezarego Mika. W ramach grantu opublikowałem artykuły: *Antropoarchiczna krytyka prywatyzacji konfliktów zbrojnych: aspekty prawne*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2016, r. 78 z. 1, s. 113-126; *Przyszłość prawa globalnego: antropoarchia czy nowy imperializm*, w: *Prawo i polityka w sferze publicznej: perspektywa zewnętrzna*, red. P. Jabłoński, J. Kaczor, M. Pichlak, E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2018, s. 33-42; *Possibility of interimperial law*, "Ratio Juris. An International Journal of Jurisprudence and Philosophy of Law" 2018, z. 3, [przyjęte do druku].

Inne zainteresowania badawcze

Poza wyżej wymienionymi zagadnieniami, moje zainteresowania badawcze obejmują także inne kwestie, m.in. interpretację myśli wybranych filozofów prawa i polityki (*Kontrrewolucyjne wątki w filozofii prawa Friedricha Karla von Savign'ego (1779-1861)*), w: *Panorama myśli kontrrewolucyjnej: praca zbiorowa*, red. J. Bartyzel, Pułtusk-Toruń 2007, s. 59-66; *Konceptualizacja pojęcia „jurysprudencji reakcyjnej” na podstawie pism Nicolása Gómeza Dávili*, w: *Między sceptycyzmem a wiarą. Nicolás Gómez Davila i jego dzieło*, red. B. J. Obidzińska, K. Urbanek, Warszawa 2008, s. 185-201).

W związku z ukończeniem w 2014 r. studiów magisterskich w zakresie historii sztuki, podjąłem próbę zastosowania metod typowych dla tej dyscypliny w obrębie filozofii prawa. Zaowocowało to artykułami dotyczącymi symboliki prawa i sprawiedliwości (*Scales as a symbol of metaphysical judgement – from Misterium Tremendum to Misterium Fascinosum*:

an analysis of selected works of Netherlandish masters of painting, „Santander Art and Culture Law Review” 2015, nr 2, s. 259-274; *Harmonia teologii, prawa i kosmologii na przykładach zastosowania motywu wagi w sztuce czasów przednowożytnych*, „Teologia i Człowiek” 2015, nr 30, s. 79-93).

W związku z udziałem w pracach Zespołu Badawczego „Dialog UE-Chiny” na Wydziale Prawa i Administracji UMK, który włączył się w międzynarodowy projekt finansowany przez Komisję Europejską pt. *EU-China Dialogue* (2008-2012) opublikowałem wspólnie z członkami zespołu dwa artykuły: *Rozwój ekonomiczny Chin a modernizacja prawa* (współautor: M. Kałduński, udział: 50%), w: *Chińska polityka zagraniczna i jej uwarunkowania*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2008, s. 216-234; *EU-China Human Rights Network: założenia i ich realizacja* (współautor: M. Balcerek, udział 50 %), w: *Strategie w polityce azjatyckiej: rozważania o aspiracjach i możliwościach współczesnej Azji*, red. J. Marszałek-Kawa, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń, 2011, s. 28-42.

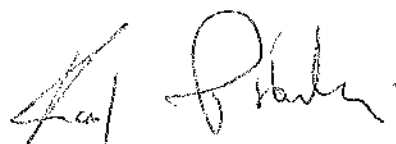
W moim dorobku badawczo-popularyzatorskim znajdują się m.in. hasła encyklopedyczne o podstawowym charakterze: *Rządy prawa, Kościół katolicki a prawa człowieka, Demokracja, Wolność religii i przekonań, Godność człowieka, Władza, Informatyka prawnicza, Stan nadzwyczajny*.

Brałem udział w krajowych i międzynarodowych przedsięwzięciach badawczych oraz współpracy naukowej, m.in. projektach finansowanych przez Komisję Europejską dotyczących wykorzystania technologii informacyjnych w edukacji prawniczej tj. LEFIS oraz *Law & ICT Shared Virtual Campus*, a także w projekcie *EU-China Dialogue* (2008-2012). Byłem ekspertem oraz wykonawcą w grantach finansowanych przez Narodowe Centrum Nauki, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju oraz wykonawcą w granicie z Funduszu Sprawiedliwości.

Kilkakrotnie przebywałem też na stażach naukowych w ośrodkach zagranicznych (Universidad de Navarra, National University of Singapore). Fundusze otrzymywane w ramach grantów UMK oraz grantów NCN pozwoliły mi także na odbycie wizyt studyjnych w Cambridge (Squire Law Library) i Oksfordzie (The Bodleian Libraries).

Oprócz wskazanych wyżej wystąpień w zagranicznych ośrodkach, brałem aktywny udział w konferencjach w kraju i za granicą. Od 2005 r. byłem uczestnikiem Światowych Kongresów IVR odbywających się kolejno w Granadzie, Krakowie, Pekinie, Frankfurt nad Menem. W dniach 27 lipca - 1 sierpnia 2015 r. wygłosiłem referat pr. *Natural law and state of emergency* na XXVII Światowym Kongresie IVR pt. *Law, reason and emotion* w Waszyngtonie.

Szczegółowy wykaz mojej działalności konferencyjnej został zamieszczony w załączniku nr 4, pkt II.P. Wykaz moich osiągnięć dydaktycznych i popularyzatorskich również znajduje się w załączniku nr 4 do wniosku o wszczęcie postępowania habilitacyjnego.

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized first name and a last name, possibly 'Krzysztof' and 'Pisak'.